

4. Veretko N. V. Tekhnolohichni restavratsiini doslidzhennia yak nevidiemna skladova atributsii pamiatok mystetstva / N. V. Veretko // Suchasni problemy mystetstvoznavchoi ekspertnoi otsinky kulturnykh tsinnosti ta predmetiv kolektsionuvannia : vseukrainsk. nauk.-prakt. konf., 26-27 lystop. 2009 r. : tezysy dokl. – K. : DAKKKiM, 2009. – S.22.
5. Zaitseva V. O. Rol naukovoi restavratsii v spravi ekspertyzy ta atributsii tvoriv obrazotvorchoho mystetstva. / V. O. Zaitseva // Suchasni problemy mystetstvoznavchoi ekspertnoi otsinky kulturnykh tsinnosti ta predmetiv kolektsionuvannia : vseukrainsk. nauk.-prakt. konf., 26-27 lystop. 2009 r. : tezysy dokl. – K. : DAKKKiM, 2009. – S. 26-27.
6. Moroz I. I. Tekhnologiiia farforofaiansovykh izdelii / I. I. Moroz. – M. : Stroizdat. 1984. – S. 10-17, 200-201.
7. Craddock P. T. Scientific investigation of copies, fakes and forgeries / P. T. Craddock. – Oxford ; Burlington, MA : Elsevier / Butterworth-Heinemann, 2009. – 628 p. : ill. (some col.). – P. 209.
8. Musina R. R. Marki Rossiiskogo farfora 1744-1917 gg. / R. R. Musina. – M. : Znanie, 1995. – S. 67.
9. Iushkevich M.O. Tekhnologiiia keramiki / M. O. Iushkevich, M.I. Rogovoi. – M. : Izdatel'stvo literatury po stroitel'stvu (izdanie 3-e, pererabotannoe i dopolnennoe). – 1960. – S. 6-13.
10. Analiticheskaia khimiiia bariia : [obzor literatury] / M.K. Baranova, N.S. Frumina, N.N. Goriunova, S.N. Ere-menko. – M., 1977. – 202 s.
11. Bliumental' U.B. Khimiiia tsirkoniiia / U.B. Bliumental' ; [pod red. Komisarovoi L.N. i Spitsyna V.I.]. – M. : Izdvo inostrannoi literatury, 1963. – 345 s. – S. 7.
12. Biuro nauchno-tekhnicheskoi ekspertizy [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.art-lab.com.ua/>.

УДК 739.2(477-25)"19"

Сапфірова Наталія Миколаївна
член Міжнародного меморіального фонду
Карла Фаберже, Всеукраїнської громадської
організації "Спілка геологів України"

АСОРТИМЕНТ ПРИКРАС КИЇВСЬКОЇ ФАБРИКИ ХУДОЖНЬО-ЮВЕЛІРНИХ ВИРОБІВ Й. МАРШАКА ЗГІДНО З ІЛЮСТРОВАНІМ ПРЕЙСКУРАНТОМ 1905 Р.

Стаття присвячена аналітичному огляду ювелірних прикрас київської Фабрики художньо-ювелірних виробів Й. Маршака станом на 1905 рік. Обґрунтовано взаємозв'язок між фінансово-промисловим, культурним розвитком Києва наприкінці XIX – початку XX століття та різномаяттям ювелірного асортименту. Визначено орієнтовні граничні ціни на продукцію Фабрики художньо-ювелірних виробів Й. Маршака. З'ясовано тенденції ювелірної моди відповідно до вподобань споживачів того часу, особливості використання дорогоцінного металу та каміння. Проаналізовано характерні риси стилю модерн, притаманні продукції Фабрики художньо-ювелірних виробів Й. Маршака, зокрема ювелірним прикрасам.

Ключові слова: Йосип Абрамович Маршак, ювелір, Київ, епоха модерну, художньо-ювелірні вироби.

Сапфірова Наталія Николаевна, член Международного Мемориального фонда Карла Фаберже, Всеукраинской общественной организации "Союз геологов Украины"

Ассортимент украшений киевской фабрики художественно-ювелирных изделий И. Маршака согласно прейскуранта 1905 г.

Статья посвящена аналитическому обзору ювелирных украшений киевской Фабрики художественно-ювелирных изделий И. Маршака по состоянию на 1905 год. Обоснована взаимосвязь между финансово-промышленным, культурным развитием Киева конца XIX – начала XX века и разнообразием ювелирного ассортимента. Определены ориентировочные граничные цены на продукцию Фабрики художественно-ювелирных изделий И. Маршака. Обозначены тенденции ювелирной моды относительно предпочтений потребителей того времени, особенности применения драгоценного металла и камней. Проанализированы характерные черты стиля модерн, свойственные изделиям Фабрики художественно-ювелирных изделий И. Маршака, в частности ювелирным украшениям.

Ключевые слова: Иосиф Абрамович Маршак, ювелир, Киев, эпоха модерна, художественно-ювелирные изделия.

Sapfirova Natalia, Member of Fabergé Memorial Fund, All-Ukrainian Public Organization Ukrainian Association of Geologists

The range of jewelry items, produced on Kiev art-jewelry factory J. Marchak according to the illustrated price list dated 1905

The article is devoted to an analytical review of jewelry Kyiv Factory of art-jewelry J. Marchak as at 1905. The relationship between financial and industrial and cultural development of Kyiv in the end of XIX – beginning of XX century and the variety of jewelry assortment is substantiated. The approximate boundary of the prices for the products of the Factory of art-jewelry J. Marchak is determined. Trends of fashion jewelry in relation to the preferences of the consumers of that time, especially the use of metal and stones are identified. The characteristic features of Art Nouveau style typical of the products of the Factory of art-jewelry J. Marchak, particularly jewelry are analyzed.

Key words: Jozeph Marchak, jeweler, Kiev, Modern Epoch, Art and Jewelry.

2004 року за ініціативи А. Л. Ласкавого (Київ), завдяки підтримці фірми "Фіал" та інших учасників проекту було видано репринт – ілюстрований прейскурант виробів фабрики Й. Маршака. Виходячи із надрукованого напису "Дозволено цензурою. Город Кієвъ, мая 11 дня 1905 года", оригінал був вида-

ний не раніше другої половини травня 1905 р. Тираж вийшов у типографії С. В. Кульженко, що знаходилася у Києві по вул. Пушкінській у власному будинку за № 4 [12]. Цей преїскурант став своєрідним підсумковим звітом 27-річної роботи фірми і водночас пропонував комфортні умови придбання товару багатьом існуючим та майбутнім клієнтам фірми, особливо із інших міст.

Цього року виповнюється 160 років від дня народження Йосипа Абрамовича Маршака – визначної постаті кінця XIX – початку XX ст. Й. Маршак народився 1854 року в містечку Ігнатівка Київської губернії [1, 64]. Його батьки – Абрам Ісаакович та Феня Шльома Лайзерівна – мали шістьох дітей. У Йосипа було чотири брати – Мойсей, Борис, Семен, Ізраїль та сестра Естер [1, 64]. У 14 років Йосип залишив дімівку, аби прямувати до Києва, де він стане учнем в ювелірній майстерні.

Згодом, отримавши дозвіл виробляти речі із золота та срібла, він відкриває невеличку майстерню на Подолі. Але згодом перебирається на головну вулицю міста Києва – Хрещатик, де була сконцентрована торгівля ювелірними прикрасами, годинниками та іншими досить дорогими речами.

За 40 років існування власної фабрики художньо-ювелірних виробів (1878–1918) Й. Маршак досяг високого рівня статку [2], заслужив визнання громадської та професійної спільноти. Слід також згадати благодійну участь у житті міста, окремих осіб та створення прийнятних умов праці, відпочинку, пенсійного утримання робітників.

Київ на початку XX ст. являв собою промислово-фінансовий центр, осередок культури і, відповідно, був населений великою кількістю заможних мешканців. Станом на 1910–1915 рр. населення міста становило приблизно 550 тисяч осіб, з них 38 тисяч дворянського походження (1913) [3]. У Києві, окрім важливого ринку хліба, лісу, промисловості різних напрямків, існував головний ринок цукру у Російській імперії. Місто вважалось "цукровою столицею". $\frac{3}{4}$ від загальної кількості виробленого цукру у Російській імперії на той час проходило через київську біржу [3].

Щодо предметів фабрики Й. Маршака можна сказати, що більша доля товару була орієнтована на людей великих і середніх статків. У преїскуранті з цього приводу занотовано (цитуюмо оригінал російською мовою): "Интересуясь одинаково потребностями высших классов общества и среднего сословия, мы удовлетворяем роскошными и дорогими предметами самый утонченный вкус и изготовляем также недорогие и доступные изделия" [6]. Але насправді прикрас вартістю від 3 крб. (найнижча ціна у преїскуранті) небагато. Можна передбачити, що верства населення з невеликими статками так само належала до клієнтури фабрики і могла придбати доступні речі. У преїскуранті наведені приблизні моделі і ціни. На фабриці дуже уважно вивчали попит клієнтури, передбачали курс моди з урахуванням художніх уподобань і платоспроможності покупців.

Досить тривалий час фабрика не мала власного магазину і реалізовувала продукцію через інші ювелірні салони. Послідовна та виважена виставкова і комерційна діяльність згодом призвела до всебічного охоплення території як Південно-Західної території Російської імперії, так і за її межами. Продукція Й. Маршака була орієнтована на задоволення попиту покупців Києва, Полтави, Харкова, Тифліса (Тбілісі). Вироби фабрики постачалися у магазини Санкт-Петербурга, Москви, Варшави. З іншого боку, в київському магазині були представлені вироби російських відомих ювелірів, зокрема Федора Івановича Рюкерта (1840–1917), який співпрацював з Карлом Густавовичем Фаберже (1846–1920). Високі нагороди міжнародних та місцевих виставок підтверджували невпинно зростаючий художній рівень та майстерність виконання, а також, у свою чергу, працювали на ім'я фабрики і безпосередньо на репутацію її власника.

Точна кількість речей, виготовлених на фабриці, і досі залишається невідомою. Але на початку XXI ст. на одному з аукціонів серед лотів був наявний смарагдовий гарнітур з інвентарним номером фірми більш як на 40 тисяч. Отже, гіпотетично можна припустити, що мінімум така кількість предметів була вироблена до моменту створення гарнітуру [4, 33].

Видання ілюструє широкий асортимент різних груп предметів – від розкішних прикрас до простих речей ужиткового призначення.

Мета даного дослідження – встановити межі кількості та якості використання коштовного каміння і металу, у тому числі в залежності від рівня ціни. Це дасть змогу виявити уподобання клієнтури різного рівня статків. Поставлена мета включає обов'язкове з'ясування декількох завдань, а саме: 1) уточнення, з якого металу були виготовлені ювелірні прикраси; 2) аналіз коштовного каміння, яке використовувалось як вставки в ювелірні прикраси; 3) з'ясування пріоритетів клієнтів фабрики щодо каміння; 4) дослідження цін на вироби фабрики Й. Маршака. Для пошуку хоча б часткових відповідей на окреслені питання слід зауважити на наступне.

По-перше, привертає увагу вступна частина преїскуранту. В ній представлений перелік послуг, спрямований на задоволення вимог клієнта – отримання достовірної і вчасно наданої інформації про товар, обмін прикрас, передплата, доставка, можливість виконання прикраси за ескізами замовника.

По-друге, більшість речей представлені у натуральному розмірі. Це надає змогу клієнту, не обізнаному у професійних тонкощах міри каміння та металу, уявити реальні параметри виробу.

По-третє, опис кожної окремої одиниці товару преїскуранту підсилює ілюстративну частину і надає додаткові вихідні дані, яких достатньо для того, аби клієнт отримав відповіді на свої ймовірні питання. Це – назва та колір металу, обробка його поверхні, назва та якість каміння, спосіб обробки

каміння та форма огранки, стиль прикраси, її форма, елементи декору. Інформація про те подана на мові, зрозумілій для потенційного клієнта і яка деякою мірою може викликати емоційний відгук.

По-четверте, кожна позиція супроводжувалась ціною. Втім, у вступній частині є інформація про те, що ціни умовні. Це викликано великою кількістю і різноманітністю наявного на виробництві товару.

Перелік асортименту прикрас для рук, голови, нагрудних та нашійних, для одягу згідно з прейскурантом: 1) брошки золоті (подані в натуральну величину) – 20 позицій; 2) брошки з діамантами і різним кольоровим коштовним камінням (в натур. величину) – 17 позицій; 3) брошки з діамантами і кольоровим камінням – брошки, брошки-кулони, кулони (в натур. величину) – 18 позицій; 4) гарнітури – 3 одиниці, що складаються із 9 позицій (кольє – 3, сережки – 3, брошки – 2, каблучка – 1); 5) сережки (в натур. величину) – 15 позицій; 6) каблучки (в натур. величину) – 52 позиції (1 – чол.); 7) браслети м'які – 7 позицій.; 8) браслети м'які без каміння – 8 позицій; 9) браслети тверді – 10 позицій; 10) ланцюжки чоловічі – 10 позицій; 11) ланцюжки шийні дамські – 11 позицій; 12) медальйони – 12 позицій.

Як видно із переліку, кількість одиниць товару достатня, аби представити її як вибірку для отримання аналітичних результатів. Розглянемо більш детально окреслені групи ювелірних прикрас фабрики Й. Маршака.

1. Брошки золоті (подані в натуральну величину) – 20 позицій. Метал (назва, у дужках – техніка, художня обробка поверхні, додаткові характеристики) – золото (матове, деталі – поліровані). Каміння (спосіб обробки каменю, огранка) – смарагд (огранений), сапфір (кабошон, не вказано), перлина, бірюза, аметист, шерл (турмалін), місячне каміння. Моделі – вузлом, гвіздком, підковою, із якорем, англійська, кручена, із двох овальних кілець, із двох паличок із лірою. Форма – овальна, кругла, довга. Ціна – від 7 до 30 крб. Приклад: "Брошь матовая узлом с изумрудом кабошон ... 15 р." (мовою оригіналу).

2. Брошки з діамантами і різним кольоровим коштовним камінням (в натур. величину) [у т.ч. кулони на золотому чи платиновому ланцюжку, що входить у вартість виробу – Н. С.] – 17 позицій. Метал (назва, у дужках – техніка, художня обробка поверхні, додаткові характеристики) – золото (зелене), платина, срібло. Каміння – діамант (великий, малі, чистої води, грушоподібний, серцеподібний), смарагд (огранений), рубін (огранений, грушоподібний, серцеподібний), сапфір (кабошон), перлина ("фантазі", грушоподібна). Моделі, деталі виробу, додаткові характеристики – брошка-кулон, брошка-бант, кулон-ліра, кулон-корінь, емальований кант, "виноградний листочок", витончена робота. Ціна – від 90 до 2400 крб. Приклад: 1.) "Брошь на концах 2 бриллианта по середине жемчуг фантази, окруженный бриллиантами чистой воды. Внизу на бриллиантовой подвеске грушеобразный жемчуг ... 1250 р." (мовою оригіналу); 2.) "Кулань платиновый с такой же цепочкой. Сверху сапфир – кабошон, ниже бриллиант и внизу висячий жемчуг, прикрепленный к бриллианту ... 90 р." (мовою оригіналу).

3. Брошки з діамантами і кольоровим камінням – брошки, брошки-кулони, кулони (в натур. величину) – 18 позицій. Метал (назва, у дужках – техніка, художня обробка поверхні, додаткові характеристики) – золото (карбоване; матове, поліроване; масивне), платина, срібло. Каміння – діамант (крупні, великі, менші, малі), смарагд огранений, рубін (кабошон, огранений), сапфір (кабошон, огранки "маркіз"), опал, перлина (у т.ч. грушоподібна). Моделі та деталі виробу – брошка-дракон, брошка-кулон (оригінал – брошь-кулань – Н.С.), "Moderne", з листочками, усіяна розами, діамантова, з гілкою. Форма – кругла, довга. Ціни – від 48 до 410 крб. Приклад: "Брошь – дракон чеканная матовая массивная с рубином в пасти и висячим крупным бриллиантом...225 р." (мовою оригіналу, пунктуація не змінена, співпадає з факсимільним виданням – Н. С.).

4. Гарнітури – 3 одиниці, що складаються із 9 позицій (кольє – 3, сережки – 3, брошки – 2, каблучка – 1). Гарнітур № 1 – кольє, сережки. Метал – не вказано. Каміння – діаманти 16 од. (чистої води або 2-го сорту) та багато менших. Два варіанта в залежності від якості діамантів: дартість з діамантами чистої води – 25500 крб., з діамантами 2-го сорту – від 14500 крб. Гарнітур № 2 – кольє з підвісами, з'ємних на кулон та сережки, брошка (діаманти у платині), сережки. Кольє представлено у двох варіантах в залежності від якості діамантів. Брошки, сережки – не вказано. Два варіанта в залежності від якості діамантів: вартість з діамантами чистої води (кольє, брошка, сережки) – 18500 крб., з діамантами 2-го сорту – від 16000 крб. Гарнітур № 3 – кольє із перлин з фермуаром – 5 ниток, брошка, сережки, каблучка. Фермуар – смарагд огранений, діаманти. Два варіанти в залежності від якості перлин кольє: вартість гарнітуру (кольє з фермуаром), брошка із перлин орієнтальських, сережки – перли австралійські, каблучка – перлина рівна кругла): 13500 крб., вартість гарнітуру (кольє із перлин барок з фермуаром, брошка із перлини орієнтальської, сережки – перли австралійські, каблучка – перлина рівна кругла): 8500 крб. Вартість вказана для повного комплексу гарнітуру. Але виходячи з окремої ціни на кожному позиції, можливим було придбання його окремих одиниць.

5. Сережки (в натур. величину) – 15 позицій. Метал (назва, у дужках – техніка, художня обробка поверхні) – золото, платина, срібло. Каміння – діамант (чистої води, 2-го сорту; огранка – грушоподібна), смарагд (кабошон), рубін (огранений), сапфір (першокласний огранений), перли, бірюза. Моделі – у тому числі "треф". Ціна – від 150 до 8000 крб. Але зазначено, що є сережки з діамантами і кольоровим камінням вартістю від 20 крб., а також золоті сережки вартістю від 3 крб. Приклад: "Серьги в форме трэф: 2 бирюзы. 4 бриллианта больших и мелкие ... 175 р." (мовою оригіналу).

6. Каблучки (в натур. величину) – 52 позиції (1 виріб – чол.). Метал (назва, у дужках – техніка, художня обробка поверхні) – золото (кований; матове), – золото (карбоване, матове), срібло. Каміння

– діаманти (великі, малі; огранка "маркіз", "фантазі"; чистота – чистої води, 2-го сорту, колір – білий, темний – рідко), смарагд (огранений, доброякісний), рубін (огранений "маркіз" першокласний), сапфір (кабошон, огранений), перли. Моделі – у тому числі з двома змійками, усіяний мілкими діамантами, з матової золотої проволочки. Ціна – від 3 до 2000 крб. Приклад: "Кольцо из матового золота змійкою с рубином кабошон ... 24 р." (мовою оригіналу).

7. Браслети м'які – 7 позицій. Метал (назва, у дужках – техніка, художня обробка поверхні) – золото (кований; матове), платина. Каміння – діамант, рубін (огранений, огранка "маркіз"), сапфір (огранений), перлина, бірюза. Складові частини браслета, додаткові характеристики – із овальних кілець, вузлами із довгих кілець, із крупних ланок, масивний, панцирної роботи. Ціна – від 70 до 900 крб. Приклад: "Браслет панцирной работы массивный кованный матовый 1 жемчуг и 2 бриллианта ... 575 р." (мовою оригіналу).

8. Браслети м'які без каміння – 8 позицій. Метал (назва, у дужках – техніка, художня обробка поверхні) – золото (коване; матове, поліроване). Складові частини браслета, додаткові характеристики – малі і великі напівкруглі ланки, карбована оригінальна застібка, застібка звичайна замочок із ключем; проволочений, масивний, панцирна робота, витончена робота. Ціна – від 25 до 70 крб. Приклад: "Браслет из массивного матового золота изящной работы ... 39 крб." (мовою оригіналу).

9. Браслети тверді – 10 позицій. Метал (назва, у дужках – техніка, художня обробка поверхні) – золото. Каміння – діамант (крупний), сапфір (крупний огранений, кабошон), перлина, бірюза. Моделі – кручений, із крученої проволочки, браслет ланцюгом. Ціна – від 95 до 925 крб.

Приклад: "Браслет с бирюзой, окруженной 10 бриллиантами и с двумя крупными бриллиантами по бокам ... 775 крб." (мовою оригіналу).

10. Ланцюжки чоловічі – 10 позицій. Метал (назва, у дужках – техніка, художня обробка поверхні, додаткові характеристики) – золото (зелене, червоне; коване; поліроване), платина. Складові частини, додаткові характеристики – овальні золоті і платинові кільця, довгі кільця, з'єднані вузлами, ланцюг проволочний, тройна панцирна робота. Ціна – від 35 до 85 крб. Приклад: "Цепь тройной панцирной работы из массивного золота ... 55 р." (мовою оригіналу).

11. Ланцюжки шийні дамські – 11 позицій. Метал (назва, у дужках – техніка, художня обробка поверхні, інші характеристики) – золото (зелене, червоне; матове; масивне), платина. Каміння – діамант, рубін (орієнтальський неправильної форми – 11 од.), перлини. Складові частини браслета, додаткові характеристики – овальні, дуті кільця, масивна проволочка, з вузлами, витонченої роботи. Ціна – від 42 до 700 крб. Приклад: "Цепь из зеленого и красного золота массивная с узлами ... 150 крб." (мовою оригіналу).

12. Медальйони – 12 позицій. Метал – золото (зелене, червоне, кольорове, матове, поліроване). Каміння – діамант (крупний, білий, фантазі), рубін (кабошон), сапфір (кабошон). Моделі – "Moderne", "Рококо", щит, листок, рейфований – проміні з кутка. Деталі виробу – накладний трєфль, карбована накладка, накладка для монограми, кант, накладка квітка, накладка гілка. Форма – овальний, квадратний, плоский. Ціни – від 35 до 300 крб. Приклад: "Медальон плоский матовый квадратный, с накладной веткой из зеленого золота с 1 рубином кабошон и 1 бриллиантом ... 75 р." (мовою оригіналу).

У порівнянні з сучасними традиціями українського ювелірного мистецтва більша частина прикрас, наведених у преїскуранті, виготовлена з матового золота. Досить широко застосовувалися зелені та червоні кольори золота. З платини виготовляли деталі прикрас, ланцюжки. Так само, як і срібло, її використовували для оправу діамантів. Сировина відзначалася високою якістю. Відомо, що протягом декількох років золото постачалося із зарубіжних міст Гамбурга, Берліна та Парижа, срібло надходило із Москви, платина – із Санкт-Петербурга [2, 65].

Також, на відміну від сучасності, срібна оправу для високоякісних діамантів середньої і вищої цінової категорії вважалася досить пересічною, про що свідчать такі приклади: 1) брошка з двома крупними та багатьма мілкими діамантами чистої води у сріблі, вартістю 2400 крб; 2) сережки 2 крупних діаманти у сріблі вартістю 6000 крб; 3) сережки 2 діаманти 2 сорту у сріблі вартістю 900 крб; 4) каблучка 2 діаманти крупних і мілкі у сріблі вартістю 715 крб; 5) каблучка "маркіз" із діамантів у щільній обсіпці у сріблі – 450 крб.

Можливо, така специфіка була пов'язана із технічними характеристиками діамантів та платини, яка є тугоплавкою. Доцільніше було застосовувати гнучке срібло, аби не пошкодити крупне каміння, не розраховувавши силу натискання на частини платинової оправу. Можна стверджувати, що більшість прикрас, які виготовлялися на фабриці Й. Маршака, складала діамантова група з такими характеристиками діамантів – чистої води, другого сорту, білий, темний (рідко). За ними в рівних пропорціях були представлені рубін і сапфір – кабошони, різної форми огранки. Рідше – смарагд, також кабошон і огранений. Рубін – високоякісний (першокласний) та не нижче 2 сорту, орієнтальський, огранка "маркіз", грушоподібна, серцеподібна. Цінувалися також перли (рівний круглий, "барок", орієнтальський, австралійський), опал, бірюза. У групі золотих брошок для вставок застосовувалися аметист, шерл (чорний турмалін – Н. С.), місячне каміння.

Значну частину вартості багатьох виробів складає вартість каміння. Зважаючи на опис прикрас слід зазначити, що каміння застосовувалося коштовне і високоякісне. Відповідною була і ціна виробів.

Це можна прослідкувати при порівнянні групи браслетів чоловічих та браслетів м'яких жіночих без каміння з іншими подібними прикрасами з камінням.

Як у часи Й. Маршака, так і донедавна (на пострадянському просторі) попитом користувалися прикраси, які можна віднести до класичного стилю кінця XIX – початку XX ст. – діамант, смарагд, сапфір, рубін, оточені меншими діамантами, так звана "малинка". Досить популярною у каблучках була "змійка", яка пережила повторну моду у 90-ті рр. XX ст. Одним із улюблених поєднань було три приблизно однакових за розміром вставки у єдину композицію за формою "треф" ("трефль") – що співзвучно однойменній назві масті карткової колоди. Серед каблучок слід відзначити розташування двох (іноді трьох) вставок із різнокольорового обмеженого коштовного каміння (діамант і рубін або діамант і сапфір). Подібні каблучки виробляються і зараз, частіше за межами України, особливо коли треба підкреслити рідкісність або унікальність каміння.

Найуспішніші роки діяльності Фабрики припали на період бурхливого розвитку стилю модерн [7]. Враховуючи моду кінця XIX – початку XX ст., асортимент фабрики деякою мірою подібний до речей фірми К. Фаберже. Але на відміну від прикрас фірми К. Фаберже, багато виробів київської фабрики Й. Маршака виконані в стилі модерн. Карл Фаберже віддавав належне таланту Рене Лаліка. Але, за словами головного художника фірми Франца Бірбаума (мовою оригіналу): "...подражать ему считали бесполезным занятием...Подражатели ничего не оставили равного его работам..." [5, 14]. Стиль модерних прикрас Й. Маршака "тактовний", "делікатний", у чому і полягає його особливість. Лаконічні, плавні і водночас дуже виразні лінії гармонійно поєднані з коштовними вставками, які чи доповнюють, чи завершують, "ставлять крапку" в композиції прикраси. Художні вироби Й. Маршака у стилі модерн не прагнуть привернути увагу оточуючих, а скоріше, підкреслюють елегантний образ людини свого часу.

Цікавими є кілька позицій ілюстрованого преїскуранту з точки зору інженерних рішень. Це: 1) браслет, з'ємний на брошку із 3 крупними діамантами і 2 дрібними вартістю 925 крб; 2.) браслет ланцюгом із однією перлиною та 12 діамантами; знімається на брошку вартістю 525 крб; 3.) кольє досить витонченої роботи із багатьма діамантами та підвісом із 7 крупних діамантів чистої води, з'ємних на кулон, та сережки вартістю 7000 крб; 4.) кольє такого самого розміру (див. п. 3), але виконаних із діамантів 2 сорту вартістю від 4500 крб.

Межі використання металу і каміння зазначено. Метал – золото різного кольору, для виготовлення частин прикраси та оправы використовували платину, для оправы діамантів – платину та срібло. Каміння для прикрас згідно преїскуранту застосовувалося у межах коштовної "четвірки" вищої якості, не нижче 2-го сорту – діамант, смарагд, рубін, сапфір синій. Досить часто – перли (рівні круглі, орієнтальські, австралійські, "барок"). Рідше – опал, бірюза. Аметист, шерл (чорний турмалін), місячне каміння – дуже рідко, переважно у брошках. Методом порівняння встановлена залежність ціни одиниці товару від використання коштовного каміння та металу.

Ювелірні прикраси фабрики Й. Маршака виконували художню та естетичну декоративну функцію та відповідали утилітарним стандартам ювелірного мистецтва на території Південно-Західної частини Російської імперії кінця XIX – початку XX ст. та за її межами.

Отже, слід констатувати, що ретельне вивчення асортименту, наданого у преїскуранті, свідчить: 1) про продовження "школи Й. Маршака" у стінах Київського ювелірного заводу; 2) про необхідність збереження історико-культурної спадщини фабрики Й. Маршака періоду кінця XIX – початку XX ст.; 3) про необхідність впровадження високих стандартів української ювелірної школи на прикладі відомих даних циклу виробництва та художніх надбань фабрики у систему профільної освіти і виробничої практики сучасних ювелірних підприємств.

Література

1. Арустамян Ж. Г. Ювелірна фабрика Йосипа Маршака / Жанна Гайківна Арустамян // Міністерство культури України; Національний музей історії України. Пам'ятки декоративно-ужиткового мистецтва із колекції музею історичних коштовностей України – філіалу Національний музей історії України : темат. зб. наук. пр. – К., 1993. – С. 63-74. – Бібліогр. : 14 назв.
2. Ковалинський В. Слава киевского ювелира / Виталий Ковалинский // Еженедельник 2000. – 16.V.2013. – №18-19 (653). URL: <http://2000.net.ua/is/1280/653-w30.pdf>.
3. Марченко И. М. Киев – столица Украинской ССР / И. М. Марченко. – М. : Гос. изд-во географической литературы, 1950. – 72 с.
4. Скурлов В. В. Ювелир Иосиф Маршак / В. В. Скурлов // Антикварное обозрение. – 2002. – № 4.
5. Фаберже Т. Ф. Фаберже и петербургские ювелиры: сборник мемуаров, статей, архивных документов по истории русского ювелирного искусства / Т. Ф. Фаберже, А. С. Горыня, В. В. Скурлов. – СПб. : Лики России, 2012. – 712 с.
6. Фабрика ювелира Иосифа Маршака в Киеве, Крещатик, дом № 4-й. [Факсимильное издание с оригинала 1905 г.]. – К. : ВХ [студію]. – 62 с. : іл.
7. Школьна Ольга Володимирівна. Фарфор-фаянс України XX століття: інфраструктура галузі, промислова та економічна політика, організаційно-творчі процеси : [у 2 кн.] / О. В. Школьна. – К. : Інтертехнологія, 2011. – Кн. 1. – 2011. – 400 с. : іл. – Бібліогр. : С. 351-397 (700 назв.); – Кн. 2, Ч. 1 : Історія виробництва. Таблиці. Реєстр імен провідних майстрів галузі. – К. : День печати, 2013. – 400 с. : іл. – Рез. : укр., рос.

References

1. Arustamian Zh. H. Yuvelirna fabryka Yosypa Marshaka / Zhanna Haikivna Arustamian // Ministerstvo kultury Ukrainy; Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy. Pamiatky dekoratyvno-uzhytkovoho mystetstva iz kolektsii muzeiu istorichnykh koshtovnostei Ukrainy – filialu Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy : temat. zb. nauk. pr. – K., 1993. – S. 63-74. – Bibliohr. : 14 nazv.
2. Kovalinskii V. Slava kievskogo iuvelira / Vitalii Kovalinskii // Ezhenedel'nik 2000. – 16.V.2013. – №18-19 (653). URL: <http://2000.net.ua/is/1280/653-w30.pdf>.
3. Marchenko I. M. Kiev – stolitsa Ukrainsoi SSR / I. M. Marchenko. – M. : Gos. izd-vo geograficheskoi literatury, 1950. – 72 s.
4. Skurlov V. V. Iuvelir Iosif Marshak / V. V. Skurlov // Antikvarnoe obozrenie. – 2002. – № 4.
5. Faberzhe T. F. Faberzhe i peterburgskie iuveliry: sbornik memuarov, statei, arkhivnykh dokumentov po istorii ruskogo iuvelirnogo iskusstva / T. F. Faberzhe, A. S. Gorynia, V. V. Skurlov. – SPb. : Liki Rossii, 2012. – 712 s.
6. Fabrika iuvelira Iosifa Marshaka v Kieve, Kreshchatik, dom № 4-i. [Faksimil'noe izdanie s originala 1905 g.]. – K. : VX [studio]. – 62 s. : il.
7. Shkolna Olha Volodymyrivna. Farfor-faians Ukrainy XX stolittia: infrastruktura haluzi, promyslova ta ekonomichna polityka, orhanizatsiino-tvorchi protsesy : [u 2 kn.] / O. V. Shkolna. – K. : Intertekhnolohiia, 2011. – Kn. 1. – 2011. – 400 s. : il. – Bibliohr. : S. 351-397 (700 nazv.); – Kn. 2, Ch. 1 : Istoriia vyrobnytstv. Tablytsi. Reiestr imen providnykh maistriv haluzi. – K. : Den pechaty, 2013. – 400 s. : il. – Rez. : ukr., ros.

УДК 78.03

Фэн Бинь

преподаватель консерватории
Тайшаньского университета (КНР)
e-mail: 593837231@qq.com

**ВЕРИСТСКАЯ ИДЕЯ ЖЕНСКИХ ОБРАЗОВ
В СОВРЕМЕННОЙ КИТАЙСКОЙ ОПЕРЕ И ОПЕРАХ ДЖ. ПУЧЧИНИ**

Статья посвящена вопросам художественной специфики женских образов в современной китайской опере и операх Дж. Пуччини. На примере сравнения образа Цзян Цзе из одноименной оперы Янь Мина и образов Чю-чю-сан и Лиу из "Мадам Баттерфляй" и "Турандот" Дж. Пуччини выявляется их веристский комплекс и различия в принципах музыкального воплощения.

Ключевые слова: традиция, музыкальный театр, опера, веризм, женский образ, оперный образ.

Фен Бинь, викладач консерваторії Тайшаньського університету (КНР).

Веристська ідея жіночих образів у сучасній китайській опері і операх Дж. Пуччіні

Стаття присвячена питанням художньої специфіки жіночих образів у сучасній китайській опері та операх Дж. Пуччіні. На прикладі порівняння образу Цзян Цзе з однойменної опери Янь Міна і образів Чю-Чю-сан і Ліу з "Мадам Баттерфляй" та "Турандот" Дж. Пуччіні виявляється їх веристський комплекс і відмінності в принципах музичного втілення.

Ключові слова: традиція, музичний театр, опера, веризм, жіночий образ, оперний образ.

Feng Bin, teacher of Conservatory Taishan State University (China).

Veristical idea of female characters in modern Chinese opera and opera G. Puccini.

The article deals with the specifics of the art of female characters in modern Chinese opera and opera G. Puccini. By comparing the image of Jiang Jie from the opera Yan Ming and images of Cio-Cio-San and Liu of "Madama Butterfly" and "Turandot" G. Puccini reveals their veristical complex and differences in the principles of musical incarnation.

The purpose of the article – to identify verist artistic complex ideas of female characters in Chinese opera and contemporary operas G. Puccini by comparing the image of Jiang Jie from the opera Yan Ming and images of Cio-Cio-San and Liu from the opera "Turandot" and "Madama Butterfly" and to determine the differences in the principles of their musical incarnations.

Chinese musical theater has its own rich national traditions that from the middle of the twentieth century come into a creative dialogue with the European opera. This interaction is reflected in the formation of specific types of female characters in Chinese opera, which by their artistic idea largely overlap with the European verismo.

A typical example of such a cross-cultural intersections are heroic female characters of Chinese opera 1950-60ies., including the image of Jiang Jie from the Yang Ming's opera.

For the contemporary singer-performer in terms of cultural integration between China and Europe, becoming particularly urgent task of differentiating "native" and "foreign" musical style, content-awareness of the semantic content of a musical-stage image. These factors largely determine the logic of performing and interpreting arsenal performing funds.

Comparison of the female characters in the opera "Sister Jiang", "Turandot" and "Madama Butterfly" allow to draw conclusions about the similarities and differences of modern Chinese opera and opera Puccini. The similarity is primarily an ethical pathos central female characters of these operas, in the idea of self-denial and self-sacrifice as a moral norm personality. Similarly is veristical complex of moral responsibility of hero for his actions and subject compliance with veristical "bloody drama".

The differences can be noted in the beginning of the gradations of heroic female characters, expressed in the "objective" or "subjective" tone of their actions. If Sister Jiang sacrifices his life in the name of civic ideals, her story is